

Ebavere hiiemägi – tähendusrikas

Kui sul, hea lugeja, on pool tunnikest mahti, kutsun sind kaasa väiksele rännakule. Lähme vaatama ühte iidset ja vägevast hiiepaika.

Tekst: **Ahto Kaasik**

Fotod: **Mats Kangur**

Tahan, et see käik kosutaks ja täidaks sind värske jõuga. See-pärast pean hoolega valima, et leida paljude armetus seisukorras olevate hiite hulgast selline, kuhu saame minna varjule. Me võime minna sinna esivanemate kombel. Eile õhtul sai käidud saunas. Paneme kodus selga puhtad heledad rõivad ja taskusse punase lõngajupi. Saadame mõtted heade soovidega teele ja hakkame rahuliku meelega minema.

Virumaal Rakvere–Tartu maantee ääres asub Ebavere hiiemägi. Kuigi mägi on jalalt 35–44 meetrit kõrge, jääb ta kauni metsa sees varjule. Hiiemetsas tunnevad end

kõige paremini vanad kuused ja kased, sekka haaba, pärna, jalakaid, vahtraid ja muidki puid. Üsna tihedas alusmetsas hakkab kõige enam silma sarapuid ja kusalapuid. Lume all puhkab talveunes liigirikas alustaimestik, mille seas leidub üsna rohkesti kaitsealust karvast maarjaleppa. Selle kuni 130 aasta vanuse metsa hoidmiseks on mägi võetud looduskaitse alla ja suurem osa sellest asub lausa sihtkaitsevööndis. Mäe elu väärtust ja haavatavust rõhutab üle-euroopaline Natura kaitse.

Paberil ilusasti kõlavad kaitsemeetmed pole tegelikkuses päriselt rakendunud. Jõudnud mäe juurde, möödume tervisespordikeskuse hubasest hoonest. See on mõeldud teenindama nii üksikkülastajaid kui ka rahvarohkeid spordivõistlusi. Nende tarvis on mõne aasta eest hiiemetsa raiutud

Rahvajuttude järgi olla siin nähtud lahkeid haldjaid ja metsavaime.

laiad sihid ja lükatud masinatega teed, mis lõikavad mäe pinda kohati meetri sügavuselt. Linnalik ümberkujundus sellega ei piirdu. Sihi ääres tõusevad märke valgustuspostidega elektriliinid ja ulatuvad metsa väikesed lageraidelangid. Paiguti on raadatud isegi alusmetsa põosastut.

Astume sihilt kõrvale metsa alla. Silm leiab varsti vaevumärgatava raja, mida mööda inimese jalg on astunud aastakümneid või –sadu ja mida kohalikud pole praegugi unustanud.

maamärk

Hiiemäe varjus

Sajab hõredat lund. Kusagil läheduses tsiitsuvad linnud. Vist salutihased. Rähni põrin kostab kaugemalt. Häirivad vaatepildid ja mõtted otsekui sulaksid ja asemele tuleb soe rahu. Hiietunne, mida sai otsima tulnud, jõuab päralt koos puutumatu looduse rahuga.

Kui sa oled siin esimest korda, võib see paik tunduda nagu iga teine kena mets. Või kui sa ei mäleta. Aga mäletamise kaudu võid sa siin näha ja tunda osakest sellest, mida su esivanemad aastasadade või tuhandete jooksul. Mäletamises peituvad su inimeseks olemise juured.

Teel üles peatume avaral nõlvaastangul. Arvatavasti on just siin toimunud rahvarohked hiiepühad ning on esivanemate ja jumalate poole öeldud südame põhjast tõusvaid palveid. Siin on kõlanud kandlehääli ja regilaul, siin on suurtes kateldes valminud pühaderoad.

Lähedal olevas hiiemäe tipus on aga vaikne. Seal pole ruumi tuhandetele ega

isegi mitte sadadele inimestele. See paik on nii püha, et tema rahu võib häirida vaid väheste inimeste vaikne palve.

Pärimuste rohkus

Ebavere hiiemäe kohta leidub nii kirjallike ajaloolisi teateid, rikkalikult rahvapärimumst ning neid peegeldavaid kaas-aegseid mõtteid ja mõlgutusi. Mõned aastad tagasi pandi alus tavale süüdata president Lennart Meri sünnipäeval, urbekuu 29.päeval Ebaverest Kaalini lõkked. Lennart Meri kirjutab raamatus „Hõbevalge”, et muistses loos Ebaverest Kaali lennanud Tharapita ja Kaali meteoriidi arvatavad lennujooned katuvad.

Lisaks Henriku Liivimaa kroonikale kirjutab sellest loost Karl Feyerabend 1794. aastal ilmunud raamatus „Kosmopoliitilised rännakud. Kiri Eestimaalt”. Kord olnud end ülekaaluka vaenlase eest kaitsvad saarlased suures hädas. Jumalad saanud neile appi Thori. „Mäe pühas hiies võttis ta inimese kuju, lendas sissepiiratud saare poole, lõi vaenlased tagasi ning vabastas saarlased neid oodanud orjapõlvest. Sellest ajast saadik sai Thorist Saaremaa eriline kaitsejumal; ning toda hiit, kus ta kõigepealt inimese kuju võttis, hakati Thorapitaks, see tähendab, Avitaja Thoriks kutsuma.”

Ühe loo järgi lennanud jumal Ebavere hiiemäelt minema pärast seda, kui teda hakkas häirima Kassisaba külla (praegune Väike-Maarja) ehitatud kiriku kella helin. Rahvapärimumused kõnelevad Ebaverest kui tähtsast pühapaigast, kus pealikud käinud ande viimas. Mäe ääres olevat Uku aru ja kalmed. Tõepoolest, 1929. aastal leitigi sealt kalmud ja muinasesemeid.

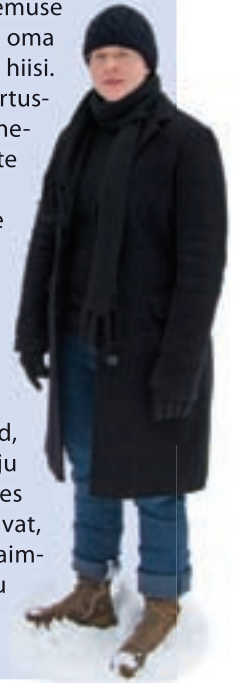
Gressleri kalendris aastast 1840 nimetatakse Ebavere mäge üheks kõige kuulsamaks jaanitule paigaks.

Paljudes rahvajuttudes kõneldakse mäel nähtud lahketest haldjatest, mäevaimust, mäe sees asuvast linnast või Kalevipoja seppapajast, sageli mäest tõusvast suitsust, maa-alustest käikudest jpm. Mägi oma pärimustega on vaimustanud mitmeid kirjanikke ja luuletajaid loomisele.

Eesti Rahvaluule Arhiivis leidub kümneid üleskirjutusi Ebaverest. Rahvapärimumuse uurija Mari-Ann Rømmeli sõnul näitab mäe kohta käiva pärimuse rohkus selle paiga olulisust meie esivanematele. Aga kuidas on lugu meiega?

Hiiemäel käiakse tänapäevalgi

Väike-Maarja vallalehe toimetaja Marju Metsman on seal kandis põlismaalane. Üle põllu avaneb tema Kaarma-Tagaküla kodu, vana rehetare akendest vaade korraga nii metsasele Ebavere hiiemäele kui Väike-Maarja sihvakale kirikutornile. Rakvere koguduse kirikumuusik Marju räägib, et asulast Ebavere poole kõndimine on tavaline, mingil hetkel jõutakse ikka punkti, kus otsustatakse jalutama minna. Ebavere mets ja rahu mõjuvad kutsuvalt. Tema sõnul on loomulik kristliku maailmanägemuse kõrval väärtustada ka oma rahva põliseid märke – hiisi. See on vaimuse väärtustamine, põline elutunnetus, inimest loov, mitte lammutav nägemus. Hiiemäel käiakse loomulikult ka üksi – käiakse mööda väiksemaid metsaradu, mõtiskletakse, vaadatakse korraga nii metsa kui endasse, otsitakse vastuseid, lihtsalt ollakse. Marju hindab just Ebaveres selgelt tunnetatavat, pühapaigale omast vaimset ruumi, milles rahu ja jõud vaikselt isenesest koonduvad.

Maamärgid kui hingepide

Kaasaja levinuimaks haiguseks olevat elukeskkonna kiirest muutusest tingitud ärevus- ja isiksushäired. Psühholoogide sõnul vajab inimene nii kultuuris kui maastikus muutumatuid ja püsivaid maamärke, millele toetuda. Hiied on ühed vanimad, tähenduslikumad ja pühamad maamärgid Eesti nähtavatel ja vaimsetel maastikel. Vaimne side püha paigaga annab inimesele kindlust ja elumõnu. Aga kuidas näha vaimset sidet?

Viimasel ajal seotakse Ebavere hiiepuudele iidse aja kohaselt taas lõngasid. Väikese anni läbi tugevneb side mäe ja inimese vaimu vahel. Tagasihoidlik lõngajupp toob nähtavale sügava ja tugeva sideme meie ja hiie, esivanemate, hõimurahvaste ja looja vahel.